

Uppdrag respektive erbjudande att redovisa prioriteringar avseende det framtida regionala tillväxtarbetet, inklusive sammanhållningspolitiken, N2018/05320/RTS

Region Västmanland tackar för möjligheten att presentera prioriteringar avseende det framtida regionala tillväxtarbetet och inklusive sammanhållningspolitiken.

REGION VÄSTMANLANDS SYNPKUNKTER

Sammanfattande analys av samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar för hållbar regional tillväxt och utveckling i länet och i olika delar av länet

Globaliseringen ger nya möjligheter när kunskap, kapital och kompetens vävs ihop och sprids över regioner och vidare ut i världen. Globaliseringen karakteriseras av en snabb teknikutveckling och minskade avstånd där innovationer, nyheter och förhållningssätt sprids snabbt. Det internationella utbytet ger ökade möjligheter till nya kunder och samarbeten. Västmanlands län har genom historien dragit fördel av det internationella utbytet. Kunskaper, människor och idéer har kommit till och strömmat ut från länet. I de västmanländska företagen är många nationaliteter representerade och länets företag verkar på en global marknad. En mycket stor andel av de varor och tjänster som skapas i länet exporteras till andra länder. Främst till länder inom EU men även andra internationella marknader är mycket viktiga. Det är centralt att länets företag fortsätter verka på en internationell marknad och att antalet exporterande företag ökar.

Västmanland ligger i en del av Sverige där en stor del av landets tillväxt sker och en stor del av landets befolkning bor. En gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder ger en mångfald av möjligheter och kvaliteter för människor och företag. Befolkningen i regionen väntas fortsätta att öka framöver. Starkast väntas befolkningsökningen bli i Västerås kommun och i andra större kommuner. Det ställer krav på bostadsmarknaden men även på goda kommunikationer som kan stärka utvecklingen i fler delar av länet samt hantera det ökade antalet människor där utvecklingen redan förväntas bli stark. Redan idag uppger samtliga kommuner i länet att det råder brist på bostäder i den egna kommunen.

Datum

2019-04-24

Antalet personer i de yngre och äldre åldersgrupperna har ökat mest de senaste åren. Framöver förväntas befolkningen i Västmanlands län fortsätta att öka men i en långsammare takt. En rimlig bedömning är att befolkningen år 2030 ökat till omkring 300 000 personer. Det är omkring 25 000 personer fler än idag. Ökningen av antalet personer väntas bli störst bland yngre personer och äldre. Ett växande antal av äldre personer innebär att efterfrågan på välfärdstjänster förväntas öka kraftigt framöver. Stora utmaningar kommer vara att möta den växande gruppen av framförallt äldre invånare som har omfattande och komplexa behov av vård och omsorg. Det innebär ett allt mer ansträngt finansiellt läge för både den regionala och kommunala nivån. Det innebär en demografisk utmaning i länet och länets kommuner som är aktuell redan idag och som kan förväntas bli starkare framöver. Det är också redan idag ett väldigt svårt läge med avseende på kompetensförsörjningen till många branscher i Västmanlands län. Befolkningen i de åldrar där man är mest aktiv på arbetsmarknaden ökar också i antal men mindre än i övriga åldersgrupper. Försörjningskvoten fortsätter därför att öka. I vissa av länets kommuner kraftigt. De senaste åren svarar utlandsfödda för det ökade antalet personer i de åldrar man arbetar mest (20-64 år). Att snabbare integrera de nya invånarna i Sverige på arbetsmarknaden är ett sätt att säkra kommande arbetskraftsbehov.

Västmanlands län är en del av Mälardalen och Östra Mellansverige och ger genom sin närhet till bland annat Stockholm, Dalarna, Eskilstuna, Örebro och Uppsala länets invånare goda möjligheter att nå en större arbetsmarknad och högre lärosäten. Centralt för att kunna utnyttja denna enorma möjlighet är dock att pendlingsförutsättningarna förbättras mellan länen men även inom länet.

Skolan har en central betydelse för människors utveckling och för att vårt samhälle ska kännetecknas av kunskap, demokratiska värderingar och likvärdighet. Samtidigt står den svenska skolan inför stora utmaningar. Sveriges skolresultat är i ifrågasatta i internationella jämförelser. I Västmanlands län har skolresultaten under lång tid legat på en lägre nivå än för riket i genomsnitt. Samtidigt är variationerna mellan länets kommuner mycket stora. Det finns kommuner med svaga resultat samtidigt som andra kommuner har starkare resultat än riket i genomsnitt. Skillnaderna mellan olika skolor och kommuner är också stora. När segregationen växer i samhället så växer ojämlikheten också inom skolan. Det är också skillnader mellan pojkar och flickors resultat. Andelen personer som har en högre utbildning är något lägre än för riket i genomsnitt.

Digitaliseringen är en kraft som ger möjligheter till effektiviseringar, nya arbetssätt, nya sätt att sälja sina produkter och tjänster och helt nya möjligheter att påverka och delta i utvecklingsarbete i de organisationer man verkar i. Digitaliseringens förändringskraft kräver ett proaktivt arbete för att skapa förutsättningar för en positiv fortsatt utveckling. De senaste åren har det skett en stor utbyggnad av bredband i Västmanlands län. En stor andel av länets hushåll och företag har tillgång till snabbt bredband. Ännu finns dock områden där utbyggnaden skett långsammare, särskilt på landsbygden. Det är även vissa kommuner i länet som har en avsevärt sämre tillgång till bredband. En fortsatt bredbandsutbyggnad är helt avgörande för digitaliseringen och därmed för att lösa många av de utmaningar vi står inför.

Miljö- och klimatförändringarna är vår tids största utmaningar, både vad gäller att minska kvinnors och mäns påverkan på miljön och att anpassa oss till de förändringar som sker i vår miljö. Förlusterna av biologisk mångfald är tillsammans med klimatförändringarna de allvarligaste miljöhoten idag. Konsekvenserna för ett samhälle beror dels på de direkta klimateffekterna lokalt, dels på hur omvärlden drabbas. På båda punkterna är förmågan att anpassa sig till en förändring och förmågan att skydda sig mot negativa effekter viktiga. För att möta klimatutmaningen behöver kommuner och regioner arbeta både med att minska klimatpåverkan och att anpassa sig till ett förändrat klimat.

En internationellt ökad befolknings- och ekonomisk tillväxt, urbanisering och en alltstörre välmående medelklass beräknas bidra till ett ökat energibehov. För att klara av denna förväntning behövs fortsatt global omställning till mer förnyelsebara energikällor samt en effektivare energianvändning. I samband med nyetableringar i länet senaste åren har det konstaterats att bristen på el har börjat bli kännbar. Den framtida elkraftförsörjningen måste säkras i Mälardalen, annars riskerar det få inverkan på såväl etableringen av nya företag som utbyggnaden av, befintliga företag, bostäder och service.

God hälsa är en mänsklig rättighet och viktig för den enskilda individen, samtidigt som den har ett centralt värde för samhället. En frisk och välmående befolkning är en förutsättning för länets utveckling. Mår invånarna i Västmanland bra, har de förutsättningar att klara vardagens krav och förverkliga sina livsdrömmar. Eftersom åtgärder som främjar folkhälsan har avgörande betydelse både för individen och för hela samhällsutvecklingen är den också central för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Västmanlands län. Det är centralt att den psykiska och fysiska hälsan ökar och skillnaderna mellan grupper minskar, särskilt bland barn och unga.

Prioriteringar och deras inriktning

I samverkan med länets kommuner och även representanter för civilsamhälle och näringsliv kan följande prioriteringar identifieras. De beskrivs under tre sammanfattande rubriker, Ett tillgängligt Västmanland, ett nytänkande och tillväxtdrivet Västmanlands och ett välmående Västmanland.

Ett tillgängligt Västmanland

Västmanlands län är en del av Mälardalen och Östra Mellansverige. Länets geografiska läge innebär korta avstånd till flera större städer så som Stockholm, Uppsala, Örebro och Eskilstuna. Genom att skapa tillgänglighet, både gällande infrastruktur och kollektivtrafik ges förutsättningar att kunna välja hållbara transporter. Kollektivtrafiken ger möjligheter att på ett hållbart sätt resa till så väl arbete, utbildning, fritidsaktiviteter som möjlighet att ta del av kulturutbud och länets attraktioner. Utbyggnaden av bredbandet i länet och digitaliseringens användningsområden ger nya förutsättningar för att skapa tillgänglighet. Att stärka länets infrastruktur, väg, järnväg, sjö och tillgång till flyg är ett viktigt medel för att uppnå en utvecklad och inte-

grerad arbets- och bostadsmarknad. För att upprätthålla den grundläggande utbildningsnivån i länet får tillgängligheten en avgörande roll. För pendlare gymnasieelever är det viktigt med fungerande kollektivtrafik och ett sammanhållet schema tidsmässigt.

Tillgängligheten till hållbara transporter i länet kräver ett kontinuerligt och systematiskt arbete. I Västmanland använder vi ett hela-resan-perspektiv som grund och förutsättning för infrastrukturplanering där hållbart resande är i fokus. Genom ett systematiskt arbete med stråk tillgänglighetsanpassas hållplatslägen och förses med cykelparkeringar. Vid nyproduktion av gång- och cykelinfrastruktur sker även en översyn av befintliga hållplatslägen både gällande lokalisering och utformning. Här är även utvecklingen av innovativa och nya lösningar inom tåg och infrastrukturuområdet av stor betydelse för länets fortsatta roll i framkanten av utvecklingen.

Med landsbygdsutveckling skapas ett tillgängligt och attraktivt län. Teknikutveckling, digitalisering och besöksnäring är viktigt i arbetet med kommersiell service och landsbygdsutveckling. Det handlar om inkludering och tillträde till den fysiska miljön, transporter och anläggningar samt tillgång till information, kommunikation, varor, produkter och tjänster, däribland kultur och hälso- och sjukvård. Tillgänglighet ger förutsättningar för samhällets alla områden och en hållbar regional utveckling. Det knyter även länets delar närmare varandra vilket är viktigt ur ett perspektiv där hela länet ska utvecklas.

Ett nytänkande och tillväxtdrivet Västmanland

Förnyelse och omställning har en avgörande betydelse för länets utveckling och för att dra fördel av den strukturuomvandling som pågår. Vissa jobb och roller kommer försvinna och utvecklingen av nya produkter kan innebära att det blir färre yrken inom vissa områden. När det nya ska utvecklas så kommer den kunskapsintensiva tjänstesektorn utvecklas starkt. Näringslivet har ett starkt internationellt inslag där export och stärkta internationella samarbeten kommer vara en viktig del i vår utveckling. Detta kommer ge tillgång till nya marknader med nya behov, såväl som tillgång till kompetens och andra resurser för länets utveckling. För att möta förändringarna fortsätter Västmanland fokusera på att utveckla ett starkt innovations- och företagsfrämjande system. Det är en viktig prioritering.

Förändringen och övergången till ett hållbart näringsliv och offentlig sektor omfattar ny energi- och miljöteknik men även nya och hållbara finansierings- och affärsmodeller, organisationsstrukturer och samhällsfunktioner. Omställning till ökad produktion av förnyelsebar energi inom samhället i stort behöver stödjas och accepteras kraftfullt. Att länets företag och den offentliga sektorn fortsätter att stärka utvecklingen av såväl som sitt nyttjande av nya energieffektiva lösningar och miljöteknik och inkluderar ett cirkuläreconomiskt perspektiv är en konkurrensfördel.

Dagens internationella handel och ökade behov av specialisering vid produktion av varor och tjänster medför ett ökat antal aktörer som är delaktiga i framtagnings- och förädlingsprocessen. För att Västmanland ska fortsätta vara ett framträdande exportlän behöver fler av länets företag inkluderas i de globala värdekedjorna. Här spelar

lärosäte, forskningsinstitut, våra starka och internationellt erkända kluster samt kunskapsnätverk en viktig roll.

Kompetensförsörjning är en av grundpelarna i en väl fungerade arbetsmarknad. Brist på rätt kompetens anses som det största tillväxthindret och bristen hämmar utvecklingen i företagen. Brist på kompetens i offentlig sektor riskerar att försämra offentlig service och därmed leda till minskad attraktivitet. Länet har en relativt hög andel lågutbildade som har svårt att finna arbete, och ett ökat utbud av arbetskraft med svag ställning på arbetsmarknaden. Det råder samtidigt brist på arbetskraft inom mer kvalificerade yrken och tack vare den tekniska utvecklingen ser vi även en förändring av kompetenskraven på arbetsmarknaden.

Antalet sysselsatta har de senaste åren ökat i god takt. Utlandsfödda står för huvuddelen av det ökade antalet sysselsatta. Andelen sysselsatta bland utlandsfödda är dock betydligt lägre än bland inrikesfödda vilket innebär att det här finns en stor resurs för framtidens kompetensförsörjning. Ett starkt integrationsarbete är därför centralt i det regionala utvecklingsarbetet. Arbetslösheten i Västmanlands län är hög och varierar även mellan länets kommuner. Det i kombination med en hög andel personer som saknar gymnasial utbildning ger en dålig matchning för bland annat industri- och skogsföretag i länet som ofta efterfrågar välutbildad personal.

Utmaningen för länet är att arbeta för att skolresultaten i grundskola och gymnasium stärks, där även pojkar höjer sina resultat och där vi får färre skolavbrott från gymnasieskolan. Utbildningsnivån behöver höjas till lägst gymnasienivå bland befolkningen i länet. Fler ungdomar och blivande studenter behöver söka sig till yrkesutbildningar på gymnasial och yrkeshögskolenivå och val till utbildning bör inte begränsas av kön, social eller kulturell bakgrund. Detta är en förutsättning för att företag och offentliga organisationer ska få tillgång till rätt kompetens.

Arbetet med att upprätta och aktivt arbeta med kompetensförsörjningsstrategier blir en viktig del för företag och organisationer i länet för att behålla och attrahera ny arbetskraft där breddad rekrytering blir viktig. Individens möjlighet till kompetensutveckling för att ta del av den tekniska utvecklingen blir en del i det livslånga lärandet. Kompetensutveckling och yrkesväxling blir viktigt för rörligheten på arbetsmarknaden. Utbildningar bör planeras utifrån arbetslivets behov för att stärka utvecklingen av näringsliv och offentlig sektor i länet. Ska utbildningarna vara attraktiva för individen krävs stora flexibla lösningar och möjlighet till validering och möjlighet till distansstudier, till exempel genom lärcentra. Vi har idag stora grupper som idag står långt från arbetsmarknaden som är en stor potential. Kvinnor och män med funktionsvariationer, unga utan gymnasieutbildning och utlandsfödda kvinnor är grupper där vi behöver utveckla metoder och arbetssätt för att öka inträdet på arbetsmarknaden. Flexibla och korta utbildningar kan vara ett sätt att underlätta övergången.

Utöver ett starkt arbete med utbildningssektorn och utveckling av kompetensutvecklingsinsatser krävs ett aktivt näringslivsarbete. Arbetet behöver omfatta insatser för att stärka förmågan att utveckla nya arbetssätt och lednings/organisationsmodeller såväl som utveckla förmågan att arbeta strategiskt för att utveckla nuvarande arbetskraft såväl som attrahera ny. Både insatser i enskilda företag såväl som bredare näringslivs- och branschsamverkan behövs.

Landsbygden har både möjligheter och utmaningar. Det finns ett näringsliv med höga produktionsvärden som måste ges förutsättningar att möta framtida marknader. Det finns många platsbundna resurser i vårt län som bidrar till länets utveckling i hög grad. Landsbygden bidrar traditionellt med energiförsörjning, råvaror och livsmedelsförsörjning men kan än mer bidra till innovativa lösningar på framtidens utmaningar. Utvecklingen av framtidens teknik, material och andra produkter från jord- och skogsbruk är en viktig del i att skapa en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi samt långsiktigt hållbar utveckling. Andelen företagare inom de gröna näringarna som är över 60 år ökar. Behovet av generationsväxling är stor.

Under senare år, inte minst efter torkan 2018, har vattnets ekosystemtjänster blivit allt tydligare. Åtgärder som bidrar till landskapets vattenhållande förmåga bidrar till minskad övergödning, bättre vattenkvalitet och ökar samhällets anpassning till ett förändrat klimat. De är också en möjlighet att bidra till positiva effekter för jordbrukets produktion. Bevattning blir allt viktigare, den måste ske på rätt sätt så att vattenanvändningen prioriteras rätt. Utvecklingen måste stötta hållbarhet, tillstånd och utveckling.

Det övergripande målet i livsmedelsstrategin, såväl den nationella som den regionala, är att livsmedelsproduktionen ska öka. Målen är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta nationella miljömål nås i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk bör svara mot konsumenternas efterfrågan. I och med denna politiskt fastslagna viljeinriktning måste förutsättningar skapas inom hela livsmedelskedjan, från jord till bord. Två frågor som är av stor betydelse för livsmedelsproduktionen är direkt kopplade till primärproduktionen och lantbruket. Det gäller tillgången eller begränsningen av jordbruksmark och svårighet att få lönsamhet i primärproduktionen.

Större delen av länet och i synnerhet det sjönära landskapet i länets södra delar är rika på öppna landskap, attraktiva besöks- och boende miljöer. På huvuddelen av dessa marker odlas idag grödor. Få lantbrukare satsar på betesdjurshållning. Arealen betesmark i länet minskar kraftigt, vilket är negativt då stora biologiska värden finns i betesmarkerna. Att öka arealen betesmark är centralt för att värna om odlingslandskapets biologiska mångfald.

Västmanländska företag och entreprenörer måste uppleva att det finns en positiv kultur och inställning till företagande samt en vilja och förmåga att stötta deras utveckling hos de offentliga och privata aktörer man är i kontakt med. Ett bra företagsklimat på lokal och regional nivå gör att fler startar och driver konkurrenskraftiga företag och flera generationsskiften i företagen leder till utveckling istället för nedläggningar. Det innehåller ett aktivt arbete med positiva värderingar såväl som kontinuerlig förenkling av handläggning med stärkta företagskontakter och nätverk. Med digitala tjänster blir servicen ännu mer tillgänglig och effektiv.

Det är nödvändigt att fler kvinnor och män startar företag inom olika branscher, inte minst tjänste- och serviceföretag. Det breddar länets näringsliv och vi blir mindre sårbara. Kvinnor och män ska få likvärdiga förutsättningar att lyckas och stödet till underrepresenterade grupper behöver förbättras då det finns en stor potential i att fler kvinnor, utlandsfödda och ungdomar väljer att bli entreprenörer.

Ett stärkt näringslivsklimat behöver skapas och ett proaktivt etableringsarbete som kan lyfta hela länets attraktionskraft bidrar till att fler nationella och internationella företag etablerar sig eller att existerande expanderar. Läget i Mälardalen, den positiva utveckling som sker i regionen och dess företag, goda transportmöjligheter och en region med en framåtblickande vision och utvecklingskraft skapar förutsättningar för etableringar och expansion i regionen.

Ett välmående Västmanland

För att lösa de stora samhällsutmaningarna över tid och för att utveckla vår region är det viktigt att alla kan bidra, att färre behöver välfärdstjänsterna och att behoven uppstår senare i livet. En förutsättning för det är likvärdiga livsvillkor, att befolkningen är frisk, kan erhålla en god utbildning, har ett arbete de trivs med och kan försörja sig, känner sig delaktiga, har tillgång till kultur och fritidsaktiviteter, bor i en hållbar och hälsofrämjande livsmiljö som berikar vardagen och att de känner sig sedda och trygga. Livsmiljön är en viktig del i en attraktiv region och för regionens möjligheter till ökad sysselsättning, ekonomisk tillväxt och skatteintäkter. Livsmiljön sätter på så sätt också tonen för möjligheterna för social, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling.

Genom att arbeta med social hållbarhet, läggs fokus automatiskt på likvärdiga livsvillkor. Med ett sådant fokus skapas förutsättningar för människor att leva ett liv de själva värdesätter, fria från våld, omedvetna normer och strukturer i samhället, inkluderande och steget till att känna allmän framtidstro är då inte långt. För ett välmående Västmanland och en mer hållbar framtid är det särskilt angeläget att prioritera barnens uppväxtvillkor med ett tydligt barnrättsperspektiv i arbetet. Barn har egna rättigheter och deras rätt till utveckling är ett viktigt och samhällsekonomiskt lönsamt investeringsområde där små (kan även innebära stora beroende på barnets kontext) förebyggande insatser i tidig barndom kan ge stor effekt för den enskilda individen på sikt.

God hälsa är en mänsklig rättighet och naturligtvis viktig för den enskilda individen, men den har även ett centralt värde för samhället. Ansvar för en god och jämlik hälsa vilar både på individen och på samhället. En frisk och välmående befolkning är en förutsättning för länets utveckling. Mår invånarna i Västmanland bra, har de förutsättningar att klara vardagens krav och förverkliga sina livsdrömmar. En befolkning vid god hälsa innebär också att fler individer kan delta i aktiviteter som gynnar hela samhället, såsom utbildning, produktion eller arbete inom skola, vård och omsorg. Eftersom åtgärder som främjar folkhälsan har avgörande betydelse både för individen och för hela samhällsutvecklingen är den också central för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Västmanlands län. Det är centralt att den psykiska och fysiska hälsan ökar och skillnaderna mellan grupper minskar, med särskilt fokus på barn och unga.

Genom att stärka länets kulturliv blir Västmanland ett attraktivt län att bo, leva och verka i. Kulturverksamheterna bidrar till samhällets långsiktiga hållbarhet och till regionens utveckling. Genom att utgöra plattformar för jämställdhet, demokrati, yttrandefrihet, fri åsiktsbildning, kunskapsutveckling, integration och folkhälsa. Det civila

samhället med ett rikt föreningsliv, nätverk och enskilda eldsjälar är viktigt i samspelet med det offentliga för att skapa sammanhållning, tillit och även stärka demokratin och yttrandefriheten i Västmanland.

I ett Västmanland där boendemiljöerna är hälsofrämjande, trygga och attraktiva samt socialt, fysisk och ekonomiskt tillgängliga där är också tilliten, det sociala deltagandet och integrationen hög. På motsatt sätt påverkar hemlöshet, eller otrygga boendeförhållanden, trångboddhet, en segregerad. Inom ramen för detta ligger att skapa förutsättningar för en bostadsmarknad i balans som kan tillgodose alla invånares behov. Byggandet av nya hållbara bostäder måste fortsätta i länets samtliga kommuner. De behöver tydligt kopplas till befintlig infrastruktur och i hög grad förläggas i kollektivtrafikhöga lägen. Genom samlokalisering av bostäder, arbetsplatser, handel, privat service, offentlig omsorg samt rekreation minskar det totala transportbehovet och ökar tillgängligheten för invånarna. De senaste åren beskriver nästan samtliga kommuner i länet en brist på bostäder i den egna kommunen. I en del kommuner har det endast byggts en handfull bostäder de senaste åren samtidigt som andra kommuner sett ett stärkt bostadsbyggande. Bristen på bostäder är fortfarande en utmaning. Både ett ökat bostadsbyggande och en större omflyttning mellan idag existerande bostäder är viktigt för att förbättra förutsättningarna för en förbättrad bostadsförsörjning.

Beskrivning av hur analyserna och prioriteringarna relaterar till de politiska och särskilda målen enligt Kommissionens förslag till EU:s förordningar för sammanhållningspolitiken 2021-2027

De särskilda förutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling i Västmanlands län enligt förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete relaterar till de politiska och särskilda målen enligt Kommissionens förslag till EU:s förordningar för sammanhållningspolitiken för nästa programperiod på följande sätt:

Ett smartare EU tack vare innovation, digitalisering, ekonomisk omvandling och stöd till småföretagen

Västmanland fortsätter att fokusera på att utveckla ett starkt och innovations – och företagsfrämjande system. Länets styrkeområden automation, energi, järnväg och välfärdsteknik fortsätter att utvecklas i samarbete med näringslivet. Västmanland fortsätter sitt framgångsrika arbete med företagsstöd till de små och medelstora företagen som är verksamma i länet men även för de som verkar på en internationell marknad. Arbetet med utmaningsdriven utveckling innebär att med bas i forskningsmiljöer, företag och andra organisationer inom länets styrkeområden bidra till att lösa viktiga samhällsutmaningar. Teknikutvecklingen är en stark övergripande förändringskraft. Teknik såsom artificiell intelligens (AI), blockkedjor och maskininlärning kommer att genomsyra samhället – och förändra det i grunden. Förändringen till en följd av ökad digitalisering medför också nya möjligheter. Länet har goda möjligheter att ligga i framkant i denna omställning tack vare starka tjänsteföretag, världsledande forskning och ett näringsliv som är starkt inom forskning och innovation.

Här är ett stärkt arbete på nationell nivå med smart specialisering och industriell omställning betydelsefullt. Vidare är nationell närvaro i existerande smart specialiseringsplattformarna; Energy, Industrial modernisation och Agrifood viktiga då de kopplar till kommande finansiering inom ramprogram och motsvarande. Den pågående omställningen kommer påverka många delar av näringslivet och offentlig sektor, på fler sätt än genom tekniken. Organisationsformer, affärsmodeller, relationer i värdekedjor mm är exempel på andra delar, som också bör fångas av nationella myndigheter för att ytterligare stärka omställningen.

För att stärka denna utveckling kommer en kombination av strukturfonder och Horizon m fl fonder vara betydelsefullt – då det omfattar forsknings och innovationsarbete, näringslivets utveckling såväl som kompetensförsörjning och integration. Den förändring som nu sker inom socialfonden, mot ett nationellt program, ser vi kommer öka de svårigheter som redan finns att jobba med samtliga dessa verktyg för omställningen. Därför föreslår vi enligt nedan att det även kommande period kopplas regionalt så det integrerade arbete som finns redan idag inom Östra Mellansverige ytterligare kan stärkas.

Ett grönare, koldioxidfritt EU som genomför Parisavtalet och investerar i energiomställning, förnybara energikällor och klimatarbete

Region Västmanland ser det som angeläget att fortsätta arbetet med ett grönare, koldioxidfritt EU där vi också investerar i energiomställning, förnybara energikällor och övrigt klimatarbete. Arbetet med att integrera klimatanpassning i en långsiktig planering där delmål såsom exempelvis ökad solelsproduktion, ökad andel förnybar energi av länets totala energianvändning, minskade klimatpåverkande utsläpp och ökad energieffektivitet i regionalekonomin (KWh/kr).

Ett hållbart näringsliv och offentlig sektor omfattar ny miljöteknik men även nya och hållbara finansierings – och affärsmodeller, organisationsstrukturer och samhällsfunktioner. Omställning till ökad produktion av förnyelsebar energi inom samhället i stort behöver stödjas. Att länets företag och den offentliga sektorn fortsätter att stärka sitt nyttjande av ny miljöteknik och inkluderar ett cirkulärekonomiskt perspektiv är en viktig konkurrensfördel.

Inom detta området har det varit svårigheter att under nuvarande period nyttja medel inom strukturfondernas område som fokuserar klimat och miljöomställningen i strukturfonderna. I den kommande perioden skulle det vara positivt om indikatorerna för detta området kan kombinera tillväxtfokus med omställningsfokus. Insatser som utvecklat införandet och utvecklingen av nya lösningar har försvårats av det direkta kravet på minskad energianvändning. Exempelvis, ett arbete med att utveckla innovativa arbetssätt och samarbeten för att implementera nya lösningar i fastigheter, som i förlängningen ökar energieffektiviteten, har haft svårt att räkna hem indikatorer på sänkt energianvändning. Vidare har strukturerna för denna omställning oftast ett fokus på kunden dvs den verksamhet där nya lösningar implementeras och leder till omställning. Det har fått till följd att ekosystemet, leverantörernas arbetssätt och de tvärsektoriella strukturerna/samarbetena för att ändra våra arbetssätt

inte på samma sätt har utvecklats. Där ser vi betydelsen av att fokuset på att utveckla omställningskonsortier som innehåller flera delar av kedjan förtydligas med indikatorerna i kommande period. Då kan även starka industriparter såväl som offentliga organisationer som upphandlar och investerar i omställningen, bli starkare delar i kommande satsningar. Där är en parallell utveckling av nationella myndigheters uppdrag som jobbar mot kundsidan viktig. Även här finns ett starkt fokus på offentligt stödd omställning mer än kombinationen av tillväxtdrivande omställning, för att stärka förmågan till systeminnovation. Då det offentliga stödsystemet och finansieringen ofta upplevs attraktivt, och kräver färre parter och mer sällan nya samarbeten, så minskas också incitamenten för förnyelse. Idag finns en stark vilja hos många större företag, som har en stor klimateffekt, inom transport, tillverkningsutrustning, digitalisering, elektrifiering och energiomställningen att jobba med leverantörer och kunder för nya lösningar. Den viljan ser vi blir viktig att ta med in i den kommande periodens programmering och indikatorer för resultatmätning.

Ett mer sammankopplat EU, med strategiska transportnät och digitala nät

Genom att skapa tillgänglighet, både gällande infrastruktur och kollektivtrafik ges förutsättningar att kunna välja hållbara transporter. Kollektivtrafiken ger möjligheter att på ett hållbart sätt resa till så väl arbete, utbildning, fritidsaktiviteter som möjlighet att ta del av kulturutbud och länets attraktioner. Utbyggnaden av bredbandet i länet och digitaliseringens användningsområden ger nya förutsättningar för att skapa tillgänglighet utan att alltid behöva resa fysiskt. Att stärka länets infrastruktur, väg, järnväg, sjö och tillgång till flyg är ett viktigt medel för att uppnå en utvecklad och integrerad arbets- och utbildningsmarknad. För att upprätthålla den grundläggande utbildningsnivån i länet får tillgängligheten en avgörande roll. För pendlare gymnasieelever är det viktigt med fungerande kollektivtrafik och ett sammanhållet schema tidsmässigt. Med en förbättrad tillgänglighet skapar vi en investering för socialt hållbar utveckling.

För export och import är länet en betydande nod för internationella godstransporter via hamnarna i både Köping och Västerås. Sjöfarten är både kapacitetsstark och klimatsmart samtidigt som den avlastar landinfrastrukturen och minskar långväga godstransporter på väg. Västmanlands län har en omfattande infrastruktur där Mälaren tillhör nätet av inre vattenvägar och länets två hamnar i Köping och Västerås tillsammans med E18 ingår i det övergripande nätet för TEN-T.

Utbyggnad av bredband i länet och digitaliseringens användningsområden ger nya förutsättningar för att skapa tillgänglighet utan att behöva resa rent fysiskt.

Betydelsen av ett nationellt engagemang i satsningar kring smarta städer såväl som nya infrastruktur- och transportlösningar internationellt och inom EU ser vi som betydelsefullt framåt. Närvaro i kommande satsningar är viktigt. Här finns ett viktigt koordinationsarbete med bl a Business Sweden, Energimyndigheten, Vinnova m fl för att grunda ett internationellt arbete i det som sker regionalt på ett sätt som inte sker riktigt idag. Vidare ser vi betydelsen av att nationella myndigheter med ansvar för olika delar i infrastrukturen och typer av transportslag också får ett tydligt uppdrag kring

innovation och förnyelse inklusive vid upphandlingar. Här kan regionala innovationsmiljöer och testarenor öppna upp slutna branschkulturer. De utmaningar vi står inför är komplexa och förutsätter nya smarta lösningar och tjänster, ny infrastruktur och ibland även nya regelverk. I kombinationen mellan offensiva nationella satsningar och nya konstellationer av kunder och leverantörer, kan utvecklingen av olika former av transportlösningar också tas framåt. Med det internationella arbetet kan dessa lösningar också finna en större marknad och bidra till en hållbar utveckling i områden med en stark tillväxt.

Ett mer socialt EU som följer principerna i den europeiska pelaren för sociala rättigheter och stöder bra arbetstillfällen, utbildning, kompetens, social inkludering och en jämlik hälso- och sjukvård

För Västmanlands län är kompetensförsörjning är ett viktigt område som inriktar sig på insatser för att höja den grundläggande utbildningsnivån, samverkan med utbildningsorganisationer och anställande arbetsliv och Arbetsförmedlingen samt att vara ett attraktivt län med attraktiva arbetsplatser. Ytterligare insats inom området utbildning arbetsmarknad är insatser kring validering för att stimulera det livslånga lärandet vilket stödjer social inkludering och skapar goda arbetstillfällen. Här ser Region Västmanland det som angeläget att utveckla förutsättningarna ännu mer med arbetet som ska stimulera det livslånga lärandet och detta via relevanta insatser.

Det offentliga, näringslivet och civilsamhället samverkar utifrån både reella behov och resurseffektivitet. Här samarbetar man kring utformning av vård- och omsorgsprocesser, höjer kompetensen och utformar ny teknik.

Den förändring som nu föreslås inom socialfonden, mot ett nationellt program, ser vi kommer öka de svårigheter som redan finns att jobba med samtliga verktyg för omställningen. Därför föreslår vi enligt nedan att socialfonden även kommande period kopplas till regional/NUTS-program. Denna typ av satsningar är inte betjänt av ryckighet i nationella satsningar. Vi vet sedan föregående strukturfondsperiod att sådan ryckighet skapar bra effekter hos individer som ligger längre från arbetsmarknaden då det finns finansiering men sedan lämnar dem utan stöd direkt efter. Vidare ser vi som betydelsefullt att Arbetsförmedlingens roll i kommande period blir tydlig och uppmuntrar samarbeten för en stärkt bredare struktur, med minskade resurser. Redan i denna period har begränsade resurser lett till mer interna satsningar, än sådana där fler parter är involverade. Det har inte stärkt strukturen långsiktigt. Slutligen behöver omställningen hos personal som redan är i arbete ha ett stort fokus framåt inklusive utvecklingen av organisationers strategiska arbete med kompetensförsörjning, för att hantera omställningen både i näringsliv och offentlig sektor. Här behövs ett aktivt strukturarbete, vilket därför bör ges utrymme i finansieringsformerna, då dessa kompetensstrukturer ofta är sämre utvecklade.

Ett EU som står närmare medborgarna som stöder lokala utvecklingsstrategier och hållbar stadsutveckling i hela EU

Ett socialt tillgängligt bostadsbestånd utgör byggsten för ett fungerande, attraktivt och sammanhållet samhälle. Likvärdig tillgång till samhällsservice, lek, fritid, friluftsliv

samt kultur är viktiga komponenter för att lyckas med en hållbar stadsutveckling. Genom bland annat samlokalisering av bostäder, arbetsplatser, handel, privat service, offentlig omsorg samt rekreation minskar det totala transportbehovet och ökar tillgängligheten för våra invånare i Västmanlands län.

Utöver ovanstående beskrivningar hur Västmanlands prioriteringar relaterar till de politiska målen relaterar de även till de särskilda målen såsom Interreg, där samarbeten mellan regioner i samma eller olika länder ska underlättas genom att en region får använda delar av sina anslag för att finansiera projekt i övriga Europa tillsammans med andra regioner. Här är det positivt att kommissionen föreslår en ny gränsöverskridande mekanism för gränsregioner och grannländer som vill harmonisera sina regelverk. Det kommer även gynna Västmanland som region då det enligt förslaget är de som har förutsättningar för smart specialisering som ska få mer stöd för att bygga EU-omfattande kluster inom prioriterade sektorer som stora data, cirkulär ekonomi, avancerad tillverkning och it-säkerhet.

Förslag till ändring från elva tematiska mål till fem politiska mål stödjer arbetet i länet då det lägger en grund för tematisk koncentration för ERUF och ESF vilket ses som fördelaktigt.

Europeiska socialfonden+ (ESF+) (COM(2018) 382). Artikel 4 Särskilda mål

Enligt förslaget att ESF+ ska bidra till de övergripande målen "ett smartare Europa" och "ett grönare Europa" ser Region Västmanland att dessa relaterar till de prioriteringar som redovisats enligt ovan beskrivna politiska mål. Däremot saknas en tydlig referens till det tematiska målet "ett mer sammanlänkat Europa" där det bör finnas en tydlig koppling till området digitalisering med syfte att skapa ökad delaktighet för ESF:s målgrupp samt förbättrad tillgänglighet. Att EU-kommissionen tar ett helhetsgrepp på det sociala området och att målen stärker kopplingen till den europeiska spelaren för sociala rättigheter kommer att vara gynnsamt för Västmanlands prioriteringar. Dock finns det svårigheter i och med att kommissionen föreslår att lyfta ur Europeiska socialfonden ur Sammanhållningspolitiken då den territoriella anpassningen försvinner och möjligheterna till en tydligare integrering av ERUF och ESF försämras.

Europeiska regionala utvecklingsfonden och Sammanhållningsfonden (ERUF) (ERUF/CF) (COM(2018) 372). Artikel 2 Särskilda mål

Region Västmanland vill understryka att ägarskapet för programmets genomförande måste ligga hos regionalt utvecklingsansvariga för att säkerställa inflytande och rådgivning över de insatser som ska finansieras. Region Västmanland anser att medlemsstater och regionala program som kan uppvisa hur valda prioriteringar inom PO1 – PO5 kan utformas så att måluppfyllelsen inom ett programområde kan understödja måluppfyllelsen inom övriga valda programområden bör ges särskild uppmärksamhet.

Övrigt att uppmärksamma

Enligt tidigare remissvar där Region Västmanland yttrat sig gällande artikel 106 och fastställande av medfinansieringsgrad av programmen med ett tak på 40 % EU-finansiering för den kategori där Sverige ingår. Region Västmanland vill återigen understryka att strukturfonderna medfinansierar i stor utsträckning det regionala tillväxtarbetet i Sverige idag, och bortfallet bör därför kompenseras i motsvarande grad i de nationella anslagen för regional tillväxt.

Region Västmanland anser också att medfinansieringsnivån ska, inom ett visst intervall, vara förhandlingsbar med kommissionen och därefter fastställas i samband med partnerskapsöverenskommelsen. Region Västmanland anser också att medfinansieringsnivån ska kunna omförhandlas under programperioden om EU, medlemsstaten och regionerna, finner skäl för en sådan ändring. Inom de olika insatsområdena finns stora skillnader vad gäller utbud av aktörer som är beredda att agera projektägare och som har ekonomiska förutsättningar för detta, vilket bör avspeglas i medfinansieringsnivåerna.

Redogörelse för gränsöverskridande samarbete, över såväl läns som nationsgränser, inom prioriteringarna

Smart specialisering är ett viktigt verktyg för stärkt samverkan mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor i Östra Mellansverige. Arbetssättet har varit särskilt framgångsrikt för att möjliggöra större interregionalt samarbete. På bredare basis finns redan idag flera samarbeten där bland annat science parks och inkubatorer knyts samman och skapar konkreta samarbeten, Almibolag på samma sätt, kompetensplattformar och arbete med både gymnasieavhopp och kompetensutveckling i näringslivet främjas genom interregionala samarbeten och projekt. Detta sker på NUTS-nivå men involverar alltmer aktörer i t ex Stockholm, Norra Mellansverige och även andra delar av Sverige. Här är det funktionella samarbetet på NUTS-nivå värdefullt och bidrar till det egna genomförandet av uppdraget.

Samarbetet inom smart specialisering på europeisk nivå ökar och det sker i synnerhet inom ramen för de tematiska S3-plattformarna (S3P) Energy, Industrial modernisation och och AgriFood och initiativ inom Vanguardsamarbetet. Östra Mellansverige välkomnar därför förslaget om att inrätta en komponent för interregionala innovationsinvesteringar inom Interreg (komponent 5) och vill framhålla vikten av att denna komponent kopplas till att understödja partnerskapen inom S3P, samt stärker de regionala och nationella initiativen kopplat till genomförandet av de regionala innovationsstrategierna för smart specialisering och den nationella nyindustrialiseringsstrategin. Utifrån erfarenhet av deltagande i partnerskapen inom S3P, vilka omfattar deltagande regioner från hela EU ser Östra Mellansverige att det är av största vikt att instrumentet interregionala innovationsinvesteringar utformas i enlighet med EU-kommissionens förslag om att instrumentet ska förvaltas genom direkt eller indirekt förvaltning (i motsats till delad förvaltning), samt att instrumentet har en bibehållen dedikerad budget, oavsett vilken förordning instrumentet placeras i. För att stödja interregionala kopplat till partnerskapen inom S3P, eller andra europeiska partnerskap

baserat på smart specialisering finns ett stort behov av ett program som tillåter deltagande regioner från hela EU, förvaltad på europeisk nivå.

Vidare är det i grunden viktigt med program som stöder europeiska samarbeten, mot bakgrund av att dessa ökar och omfattar flera delar såsom forskning och innovation, näringslivssamarbete och regionala utbyten på policynivå. Dessa bör stötta de funktionella samarbeten som byggs upp nu bland annat inom ovanstående plattformar och det som är Horizonprogrammen (som framöver kopplas alltmer mot plattformarna). Det bör även stötta ökad involvering av näringslivet, mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna med minskad omfattning som prognosticeras för programmen, och för de positiva effekterna den involveringen ger. Här bör olika sätt att stötta regionernas och kommunernas arbete med att delta tydligare i samarbeten tvärs nationsgränserna stödjas, särskilt i inledningsfaserna och för att underlätta ett första insteg. Här uppfattar vi att en mycket tydligare och djupare samverkan bör ske även kopplat till de samarbetsavtal som skrivits med bl a Tyskland, Frankrike och andra länder. Här bör uppdragen till de stödjande myndigheterna utvecklas för att ge ett kraftfullare genomslag. I den kommande programperioden är det också viktigt att förutom att bygga vidare på det europeiska samarbetet även beakta den förändrade utvecklingen på världsmarknaden. För att kunna vara konkurrenskraftiga behöver kommande strategier även se de framväxande ekonomiska stormakterna i Asien, Afrika och Sydamerika samt beakta hur vi bygger bredare och djupare relationer för forskning, innovation, näringslivsutbyte samt policy-/regional utveckling med dessa.

En beskrivning av länets utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter

För att ökad utväxling i det regionala utvecklingsarbetet krävs ökad tydlighet beträffande ansvarsområden visavi statliga myndigheter. Särskilt sådana som har verksamhet inom närliggande områden. Detta gäller även tydlighet avseende ansvar Agenda 2030 där det är önskvärt att ansvaret för samordning ligger på regional nivå. Detta för att effektivt kunna integrerade dessa perspektiv i det regionala utvecklingsarbetet.

Sedan 2018 har Regionen, utifrån villkorsbrevet, fått ett erbjudande att arbeta med regionalt kompetensförsörjningsarbete där en del är att samverka med andra myndigheter. Detta försvåras då de utpekade myndigheterna i sin tur inte har motsvarande uppdrag samtidigt som de utpekade myndigheternas koppling till politiken varierar mellan utbildning-, arbetsmarknad- och näringsdepartement.

Villkorsbeslutet som kommer årligen visar på att uppdraget är ettårigt vilket försvårar planeringen kring arbetet med regionalt kompetensförsörjningsarbete. För att kunna planera arbetet krävs långsiktiga stabila strukturer.

Den funktionella arbetsmarknaden sträcker sig inom ett större område än det egna länet vilket skapar en större komplexitet. Att möta arbetsmarknadens kompetensbehov kräver samordning över kommun och länsgränser och mellan lärosäten. Arbetet

Datum

2019-04-24

med analyser och prognoser blir viktigt i dialogerna men stannar oftast med dialoger då den regionala nivån inte har något mandat att påverka.

Det är viktigt att säkerställa kompetensförsörjningen för att bidra till utveckling i hela landet. Regionala satsningar av utbildningscentra för högre utbildning är intressant. Regionala satsningar inom forskning kunde knytas till dessa utbildningscentrum eller andra regionala "gröna" initiativ. I Västmanland finns Skogsmästarskolan, Sveriges Lantbruksuniversitet, där det idag bedrivs forskning inom hållbart skogsbruk och landsbygdsutveckling bland annat i Skinnskatteberg. Här kan ytterligare utveckling ske som bidrar till att stärka flera delar inom anknytande områden. Forskning och möjlighet till utbildning som finns i hela landet höjer de gröna näringarnas status och ökar möjligheten till lönsamt företagande.

Vi stödjer arbetsmarknadsutredningens förslag om att stärka regionens roll kopplat till arbetsmarknadspolitiken. Här ser vi att regionen får en formellt uttalad roll i en samverkansstruktur mellan lokal och nationell nivå och att det innefattar det reguljära gymnasieutbudet samt validering.

Forskning och möjlighet till utbildning måste finnas i hela landet för att höja de gröna näringarnas status och öka möjligheten till lönsamt företagande.

Vi stödjer arbetsmarknadsutredningens förslag om att stärka regionens roll kopplat till arbetsmarknadspolitiken. Att regionen får en formellt uttalad roll i en samverkansstruktur mellan lokal och nationell nivå och att det även innefattar det reguljära gymnasieutbudet samt validering. Där det är av stor vikt att det skapas långsiktiga förutsättningar i arbetet med strukturerna för validering.

Östra Mellansverige (ÖMS) anser att för att skapa de synergier mellan olika typer av finansieringsinstrument, som EU-kommissionens förslag om ny långtidsbudget tydligt uttrycker, bör mer göras även på nationell nivå för att synkronisera utlysningar på nationell nivå med de prioriteringar som styr finansieringen på regional nivå. Detta kan bland annat ske genom krav på kopplingar till smart specialisering i utlysningar i nationellt konkurrensprövade medel. Erfarenheten av innevarande programperiod har visat på svårigheter med synergier och den önskade effekten ofta uteblir då regelverken inte är fullt ut anpassade för en sådan praktik. Delar av barriärerna kan härledas till utformningen och skillnader i fondernas regelverk, vilket EU-kommissionen nu försöker adressera inför kommande programperiod. Andra barriärer är inte enbart relaterade till EU:s regelverk utan härstammar från den nationella implementeringen där nationella myndigheters tolkning av regelverken påverkar möjligheterna att uppnå synergier mellan fonder och program.

För att få maximal effekt av de investeringar som görs på regional nivå, bland annat inom de regionala prioriteringarna för smart specialisering, bör även nationella konkurrensprövade medel i högre utsträckning kopplas till smart specialisering. Följaktligen bör det bland annat finnas:

Analysunderlag som dels går att bryta ner på regional nivå, dels innebär att synteser av dessa analyser tas fram i samverkan med regionerna. Idag finns få analyser som bryts ner på regional nivå, från t ex Vinnova, Tillväxtverket, Tillväxtanalys eller Energi-myndigheten. Det innebär att nationella satsningar och dialogen i syfte att peka ut utvecklingsområden inte omfattar en regional analys – vilket i sig innebär att man

inte har de underlag som krävs för att växla upp de regionala strategierna och prioriteringarna.

En tydlig regional dimension i nationella myndigheters arbete. All verksamhet har en regional hemvist. Därför bör det vara tydligt att säkra att det finns krav på regional samverkan inklusive underliggande analyser i statliga myndigheter såsom Vinnova, Upphandlingsmyndigheten, Tillväxtverket, Tillväxtanalys eller Energimyndigheten men även högskolor och andra som arbetar utifrån nationella uppdrag. Givet avsaknaden av en fördjupad analys så avstår eller undviker nationella myndigheter att arbeta med regionalt baserade och finansierade initiativ då det misstas för att vara tvärs mot deras nationella uppdrag – vilket delvis motverkar även deras egen målluppfyllnad. Istället blir uppdragsuppfyllnaden baserad på t ex utlysningar och öppna calls, vilka fyller ett syfte, samtidigt som det då inte bygger på regionala investeringar i styrkor och satsningar eller tydliga analyser av kompetensutvecklingsbehov som finns regionalt baserade. Därmed uppfylls inte heller det nationella uppdraget att stötta den nationella utvecklingen på ett trovärdigt sätt.

Miljöfrågorna har en tydlig regional och ofta även lokal dimension. Denna kan aktörer på kommunal, regional och statlig nivå. Jordbruket och utformningen av politiken ska vara en del i att bidra till att Sverige uppfyller viktiga EU-direktiv. Centrala är vattendirektivet och art- och habitatdirektivet.

Från 2019 har man bildat region i samtliga län. Vi har därmed en enhetlig regional nivå i hela landet, med ett lagstadgat ansvar för den territoriella utvecklingen inom länet. Det skapar nya möjligheter och förutsättningar för hela den regionala tillväxtpolitiken och dess genomförande. Regionerna verkar idag inom en mängd olika politikområden såsom kompetensförsörjning, infrastrukturplanering, miljö, kultur och näringslivsutveckling. Vissa uppdrag är reglerade via lag och förordning medan andra regleras via mål- och villkorsbeslut. Oaktat område kännetecknas regionernas arbete av en bred "underifrån-process", som engagerar och mobiliserar kommuner, privata aktörer, civilsamhället och sektorsmyndigheter.

Helhetsansvaret för den regionala utvecklingen utgår från att belysa inomregionala skillnader och synliggör specifika förutsättningar som finns på olika platser inom länet. Landsbygdens glesa strukturer ger andra förutsättningar än stadens täta strukturer, båda innefattas och hanteras som en helhet inom utvecklingsuppdraget. På så vis bidrar regionerna till ett effektivt och samordnat genomförande av den regionala tillväxtpolitiken utefter regionala förutsättningar.

Den proposition som regionernas uppdrag baseras på röstades igenom av riksdagen 2003 och förändrade regionalpolitiken från att vara kompenserande till att bli tillväxtinriktad med fokus på att skapa möjligheter för hela Sverige att utvecklas utifrån de specifika förutsättningar som föreligger. Sammanhållningspolitiken och strukturfondsprogrammen är idag allt mer integrerade i det regionala tillväxtarbetet och samverkan och koordinering med olika nationella myndigheter har stärks som ett resultat av den regionala tillväxtpolitiken. Samtidigt är behovet av att se över den regionala tillväxtpolitiken tydligt. Den samhällsutveckling som skett de senaste 16 åren sedan propositionen lades har skapat nya förutsättningar och utmaningar för det regionala tillväxtarbetet. Klimatförändringar, polarisering mellan stad och land, kompe-

tensbrist, företagens konkurrenskraft och digital omställning är bara några av de utmaningar som på något sätt adresseras av regionerna idag på olika sätt. För att möta samhällsutmaningar och samtidigt bidra till en hållbar regional utveckling krävs andra förutsättningar för det regionala tillväxtarbetet.

Det finns nu Regioner i alla län med ett lagstadgat ansvar för att ta fram en regional utvecklingsstrategi för länet tillsammans med kommuner, näringsliv, akademi och civilsamhället. Denna strategi bör vara utgångspunkt och styrande dokument för det samlade regionala utvecklingsarbetet som sker i länen, oaktat vilken aktör som äger det formella ansvaret. Nedan anges tre områden där behovet av ändrade förutsättningar återfinns. Dessa kan med fördel adresseras i en statlig utredning av politikområdet.

- Arbetet med strukturfonderna måste anpassas till den utveckling som skett. Regionalfonden, Socialfonden och de delar i Landsbygdsprogrammet som rör generell landsbygdsutveckling måste tydligare samordnas och integreras med det regionala tillväxtarbetet för att stödja en sammanhållen utveckling i regionerna.
- Det regionala kompetensförsörjningsuppdraget behöver skrivas in i förordningen om regionalt tillväxtarbete, för att skapa långsiktigt hållbara strukturer i länen. Regeringen behöver tydliggöra relevanta myndigheters samverkansuppdrag inom området samt skapa en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement, i syfte att skapa en sammanhållen kompetensförsörjningspolitik för Sverige.
- Landsbygdsutveckling är idag en del av det regionala utvecklingsuppdraget, då detta avser hela territoriet. Samtidigt återfinns de flesta verktyg för att göra insatser inom området hos statliga myndigheter. Ansvaret för landsbygdsutveckling bör integreras tydligare i det regionala utvecklingsuppdraget genom att verktyg för utvecklingsinsatser samlas hos den regionala utvecklingsansvarige aktören. Detta skapar förutsättningar för att bedriva en sammanhållen utvecklingspolitik som tar hänsyn till både stad och land, utefter respektive plats specifika förutsättningar.

Vidare ser vi att det behövs uppföljningsmål och arbetssätt som kombinerar tillväxt med hållbar utveckling, där BRP+ kan vara ett intressant system att undersöka för att utveckla den framtida tillväxtpolitiken. Även andra insatser kommer behövas i den riktningen som stärker Sveriges konkurrensfördelar samtidigt som vi nyttjar att vi ligger långt framme på en rad områden för ett hållbart samhälle.

Idag presenterar regeringen en strategi för hur digitaliseringspolitiken ska bidra till konkurrenskraft, full sysselsättning samt ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Strategin anger inriktningen för regeringens digitaliseringspolitik. Visionen är ett hållbart digitaliserat Sverige. Det övergripande målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. För att målet ska kunna uppnås krävs ett samarbete mellan nationell, regional och kommunnivå. Idag har flera myndigheter ansvar för olika delar i digitaliseringen och vidare driver enskilda regioner och kommuner sin digitaliseringsresa. Ett tydligare samarbete efterfrågas

samt utformning av regelverk som underlättar digitaliseringen. Även analyser med ett tydligt regionalt perspektiv efterfrågas.

Gemensamma prioriterade områden för samverkan i Östra Mellansverige

I en ny nationell regional tillväxtpolitik behöver den storregionala samverkansnivån bli mer synlig och tydligare tas tillvara. Många samhällsfrågor är i behov av att kunna hanteras i en större geografi än vad kommun och länsindelningen tillåter.

Vilka frågor och samhällsutmaningar som bäst lämpar sig att hantera storregionalt är inte givet. Utgångspunkten för ÖMS och detta remissvar är de samverkansstrukturer som etablerats från nationell nivå, respektive de som över tiden vuxit fram i form av storregionala samverkansstrukturer. Här lyfts två processer fram: Den första har från början sprungit fram ur ett behov av att för Stockholms del få till en gemensam storregional planeringsprocess, det andra ur ett nationellt uppdrag att omsätta sammanhållningspolitiken med hjälp av strukturfonderna.

ÖMS avsikt här är att visa på erfarenheterna av de storregionala funktionella samverkansprocesserna samt visa på hur ett storregionalt perspektiv har bäring på en ny nationell regional tillväxtpolitik. Det är regionalt utvecklingsansvarigas förhoppning att Näringsdepartementet bejakar och lyfter in det storregionala perspektivet och det samarbete som ÖMS valt att prioritera inom valda områden, in i den nationella politiken och i den kommande sammanhållningspolitiken samt därtill kopplade strategier.

ÖMS 2050¹

ÖMS 2050 är en gemensam samarbetsplattform mellan Regionerna Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Örebro, Västmanland, Gävleborg, och därtill Mälardalsrådet. Arbetet leds av politiken och drivs av en tjänstemannagrupp bestående av regionutvecklingsdirektörerna. Den strategiska inriktningen för ÖMS 2050 är; a) att integrera arbets-, utbildnings-, och bostadsmarknaderna, b) verka för en koncentrerad, tät och sammanhållen bebyggelse i de bästa kollektivtrafiklägena, c) länka samman de storregionala nodstäderna med Stockholm och med varandra genom tvärförbindelser, d) stärka ÖMS internationella kopplingar och förbindelser med andra storstadsregioner så som Helsingfors, Oslo och Öresund, samt e) stärka en resurseffektiv och hållbar godsförsörjning. De två områden som är prioriterade för 2018-2019 är; a) Funktionella samband mellan nodstäder, samt b) Kraftförsörjning utifrån ett näringslivsperspektiv.

Följande områden inom ÖMS2050 bedöms dra fördel av en mer framskjuten plats och en tydligare storregional kontext i en ny nationell regional tillväxtstrategi:

1. Kraftförsörjningen och säkerställd kapacitet i hela den storregionala geografin, utifrån näringslivets behov, elförsörjning utmed strategiska kommunikationsstråk och kommande behov i städer med stor befolkningstillväxt.

¹ Här avses sju län: Gävleborg, Uppsala, Stockholm, Sörmland, Östergötland, Västmanland samt Örebro

Datum

2019-04-24

2. Storregional kompetensförsörjning som matchar omställningarna på hela arbetsmarknaden.
3. Digitaliseringens potential och följd effekter för näringslivet och välfärdssektorn.

Det storregionala samarbetet får en rad följd effekter för nationell nivå som med fördel skulle kunna inkluderas i en ny nationell regional tillväxtstrategi:

- a) En effektiv storregional fysisk planering behöver ett fungerande flernivåstyre som omfattar nationell och EU-nivå. Konkret behövs en mötesarena som omfattar samtliga berörda beslutsnivåer där dialog kan föras och ett ömsesidigt lärande kan ske. Konkret så handlar det om frågor där vårt samarbete inom ÖMS behöver mötas av flera kompetenser från olika departement inom regeringskansliet.
- b) Ansatsen behöver på nationell nivå matchas genom ett utbyte, som bygger förståelse och samsyn, mellan de departement² och myndigheter som berörs av gränssnitten; fysisk planering – regionala utvecklingsstrategier som fokuserar tillväxt.
- c) Landsbygdspolitiken är primärt kompensatorisk – inte utvecklingsinriktad. En samlad politik för växande större städer saknas. Därför behövs en utvecklad dialog med nationella nivå om de territoriella storregionala utmaningarna som är av funktionell karaktär.
- d) Att berörda myndigheter och verk får tydliga direktiv och incitament från sina departement att möta upp och bidra till att mer systematiskt skapa förutsättningar för storregionala fysiska planeringsprocesser relaterade till regionala utvecklingsstrategier. I detta ingår att underlätta samarbeten över kommun-, läns- och strukturfondsgränser.

ÖMS strukturfonder³

Samarbetet inom ÖMS strukturfonder påbörjades 2007 då innevarande geografi för strukturfondsregionerna slogs fast nationellt. Strukturfondsarbetet bedrivs i samarbete mellan Regionerna Uppsala, Västmanland, Örebro, Östergötland samt Sörmland, där Tillväxtverket samt ESF-rådet utgör förvaltande myndigheter och prioriteringsarbetet sker genom ett tillsatt strukturfondspartnerskap. Under den första programperioden 2007-2013 prövades förutsättningarna för ett närmare samarbete vilket sedan övergick till en gemensam ambition om en mer aktiv påverkan och strukturiomvandling under programperioden 2014-2020. Detta har lett till ett antal större länsövergripande satsningar, så kallade flaggskeppsprojekt, som de fem regionerna vill vidareutveckla. Erfarenheterna av det ÖMS-gemensamma samarbetet har vuxit över tiden och är i dag både etablerat, erkänt och uppfattas av alla som mycket betydelsefullt.

² Näringsdepartementet, Infrastrukturdepartementet, Miljödepartementet samt Finansdepartementet

³ ÖMS strukturfondsregion omfattar fem län: Uppsala, Västmanland, Örebro, Östergötland samt Sörmland.

Det önskvärt att följande områden får en mer framskjuten plats samt sätts i en storregional kontext i en ny nationell regional tillväxtstrategi för att stärka den samlade regionala genomförandekapaciteten:

1. Smart specialisering; Inom ÖMS har de fem länen genom smart specialisering börjat bygga samman sina innovationssystem i en storregional kontext utifrån fyra utmaningsområden; Morgondagens energilösningar, Smart industri, Hållbar livsmedelsförsörjning och Life science med fokus på välfärdsteknik och ehälsa. Smart specialisering kommer fortsätta vara i fokus och driva på utvecklingen än mer under nästa programperiod. Arbetet drivs på genom satsningar som Växtzon där samtliga 10 inkubatorer och science parks i ÖMS samarbetar för tillväxtbolag, Smart tillväxt där samtliga Almibolag utvecklar nya arbetssätt i samverkan och Almi Invest. Samtidigt ökar kontaktytorna in mot angränsande strukturfondsregioner och övriga delar av Europa.
2. Storregional omställning: ÖMS söker i dag formerna för att på storregional nivå arbeta med energi, miljö och klimatfrågorna. Det vi vet är att området kommer ges stort utrymme i den nya sammanhållningspolitiken.
3. Storregional kompetensförsörjning: I dag utvecklas samverkan mellan sju regioner kring kompetensförsörjning för att bättre matcha omställningarna på hela arbetsmarknaden. Satsningen "Smart kompetens i industrin" med fokus på kompetensförsörjning och insatser i industrin täcker också in samtliga ÖMS län. Dessa initiativ kommer att vidareutvecklas och stärkas.
4. Storregional integration: Satsningen på projektet #jagmed, har inneburit att unga utan fullföljda studier, i dag är ett område med insatser i alla län med ett storregionalt lärande. Denna ansats har potential att både fördjupas och breddas till fler utmaningar inom integrationsområdet.
5. Storregionala finansieringslösningar: Samtliga ovan nämnda förslag till prioriteringar behöver ges långsiktiga finansiella förutsättningar, dels för att få en ändamålsenlig sammanhängande stödstruktur på plats, dels för att investeringar i att bygga en kapacitet att ta sig an utmaningarna inom dessa områden utvecklas över tiden. EU:s fondmedel behöver därför på ett tydligare och systematiskt sätt kopplas ihop med olika nationella finansieringskällor i en storregional kontext.

Utifrån sammanhållningspolitiken finns tydliga behov av att följande frågor ges större utrymme i en ny nationell regional tillväxtstrategi:

- a) Behovet av att föra en återkommande diskussion nationellt om vilka de storregionala utmaningarna är och hur de tar sig uttryck samt behöver hanteras. En sådan diskussion skulle kunna föras hur nationell nivå kan bistå för att nå lösningar på storregional nivå.
- b) Att styrningen av Sammanhållningspolitikens medel på ett tydligare sätt kopplas till de nya regionernas uppdrag.
- c) Att förvaltande myndigheter samt myndigheter med medel som kan användas för medfinansiering, via sina direktiv, får ett deluppdrag att i samverkan med regionalt utvecklingsansvariga arbeta med formerna för långsiktiga finansieringslösningar på storregionala utmaningar.

- d) Att departement och förvaltande myndigheter tydligare beaktar den planeringshorisont som storregionala initiativ kräver, både vad gäller utformning av direktiv, dialoger, finansiering och utvärdering⁴.
- e) Tydligare kopplingar, mer av gemensam utveckling och samskapande i styrningen av sammanhållningspolitiken, nationell regional tillväxtpolitik och regional policyutveckling (verktyg och finansieringslösningar, såväl som t ex lagar och förordningar och upphandlingsfrågor). Önskvärt vore om alla ingående parter kunde vara med om att vidareutveckla befintliga forum⁵ till en gemensam "vertikal mötesarena".

En beskrivning av hur analys och prioriteringar bidrar till en social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling

I grunden är flera av de områden som prioriteras i det regionala tillväxtarbetet såväl som arbetssätten i genomförandet sådant att det bidrar till en social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling. Vad avser arbetssätten ska det idag finnas en förändringslogik för projekt där hävstången som de olika perspektiven kan ge ska beskrivas. Det i sin tur ställer krav på underliggande analys- och målgruppsinriktning. Sedan är det så att flera av de områden som identifieras och arbetas med i tillväxtarbetet, såsom infrastruktur, hållbarhetsarbete, kompetensförsörjning, innovationsfrämjande, smart specialiseringsarbetet, och näringslivsfrämjande åtgärder i många fall också bidrar till en hållbar utveckling. Ett exempel är järnväg som identifierats som ett område inom smart specialisering. Idag åker ca 500 miljoner människor med tåg tillverkade av företag i regionen. Genom ett stärkt utvecklingsarbete inom det området ökar också förutsättningarna för hållbara transporter av god och människor. Därför ser vi att hållbar utveckling är en konkret del av merparten av insatser och utvecklingsinsatser ovan. Detta är ett arbete som fortsätter och utvecklas.

FÖR REGION VÄSTMANLAND

Denise Norström

Regionstyrelsens ordförande

Anders Åhlund

Regiondirektör

⁴ Se exempelvis Vinnovas Vinnväxt initiativ som sträcker sig över ännu längre tidsperioder än sammanhållningspolitikens 7 år.

⁵ Tjänstemannaforum och Nationellt forum